

УДК 342.95

DOI <https://doi.org/10.32836/2521-6473-2019-1-51-58>

О. Г. Розгон, викладач
кафедри цивільно-правових дисциплін
Вищого навчального приватного закладу
«Дніпровський гуманітарний університет»

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИХ ВІДНОСИН У СФЕРІ МАЛОЇ ПРИВАТИЗАЦІЇ

Наукову статтю присвячено розгляду ознак, поняття і змісту адміністративно-правових відносин у сфері малої приватизації. Узагальнено наукові концепції адміністративно-правових відносин і з урахуванням змісту чинних нормативно-правових актів визначено ознаки адміністративно-правових відносин у сфері малої приватизації, що дають змогу їх відокремити від інших відносин у цій сфері. Розглянуто особливості адміністративно-правових відносин у сфері малої приватизації та сформульовано відповідне авторське визначення.

Ключові слова: мала приватизація, адміністративно-правові відносини, суб'єкти приватизації, об'єкти малої приватизації, покупці, аукціонна комісія, Фонд державного майна України, органи приватизації територіальних громад.

A. G. Rozgon. General characteristics of administrative-legal relations in the field of small privatization

The scientific article is devoted to the consideration of the signs, concepts and content of administrative-legal relations in the field of small-scale privatization. The scientific concepts of administrative and legal relations are summarized and, taking into account the content of existing regulatory legal acts, signs of administrative and legal relations in the sphere of small privatization are identified, allowing them to be separated from other relations in this area. It was suggested to include such a sign: one of the parties in the sphere of small privatization is the privatization bodies, which are subjects of state-imperious activity, and their activity is connected with the exercise of power; relations in the field of small-scale privatization are of managerial nature, since the privatization bodies manage the state-owned objects in relation to which a decision on privatization has been made and a privatization plan has been approved; form privatization and auction commissions; relations in the field of small-scale privatization are regulated by administrative and legal norms contained in the laws of Ukraine "On Privatization of State and Municipal Property", other laws and by-laws; have a state-public nature, since privatization is carried out on the basis of the principles of state regulation and control; complete, timely and reliable information about the privatization objects and the procedure for their privatization; openness and transparency; these relations are characterized by the legal inequality of the parties, since the privatization bodies have imperious and controlling powers; arise on the initiative of privatization bodies, without the consent of buyers, since it is the privatization bodies that make decisions on privatization, approve the lists of small-scale privatization objects; decide on the termination of a legal entity in the process of privatization; return to state or municipal property of state property, which was privatized in violation of the law; for violation of the legislation on privatization, officials of privatization bodies, other executive bodies bear criminal, administrative, material and disciplinary responsibility; officials of enterprises, on the balance of which are objects of privatization, bear administrative responsibility in the form of a fine; disputes over the privatization of state or municipal property arising from public law relations fall within the jurisdiction of administrative courts. The features of administrative and legal relations in the field of small privatization are considered and the corresponding author's definition is formulated.

Key words: small privatization, administrative and legal relations, subjects of privatization, objects of small privatization, purchase, auction commission, State Property Fund of Ukraine, privatization bodies of territorial communities.

© О. Г. Розгон, 2019

Постановка проблеми. Первинною головною метою роздержавлення та приватизації державної власності в Україні, відповідно до Концепції роздержавлення і приватизації підприємств, землі та житлового фонду [19], було створення багатоукладної соціально орієнтованої ринкової економіки. Водночас, констатує І.В. Розпутенко, приватизація держмайна в Україні стала одним із наріжних каменів соціально-економічних реформ в Україні. Її роль у формуванні підвалин ринкової економіки, створенні критичної маси ефективних приватних власників є в теорії питання незаперечною. Проте завдання приватизації, які звулися до суто фіскальних, непослідовність, непрозорість і надмірна політизація приватизаційних процесів заклали серйозне підґрунтя для неоднозначної оцінки з боку експертів, політиків, представників громадянського суспільства, створили передумови для політичного протистояння, що, зрештою, перешкодило формуванню коректної приватизаційної стратегії. Як наслідок, перебіг приватизаційних процесів в Україні, наголошує І.В. Розпутенко, характеризується неефективною державною політикою у сфері приватизації. Країна так і не побачила реалізації задекларованих принципів економічної ефективності, соціальної справедливості, не кажучи вже про відновлення принципу національної справедливості принаймні для корінної нації – українців [21]. Однією з головних причин недосягнення цілей вітчизняної приватизації, ми вважаємо, також є недооцінка ролі адміністративно-правових відносин у цій сфері й невідповідність їх правового регулювання рівню розвитку економіки та суспільства.

Актуальність теми дослідження обґрунтовується необхідністю наукового дослідження адміністративно-правових відносин у сфері малої приватизації для виявлення шляхів удосконалення їх правового регулювання, корегування й нівелювання окремих негативних тенденцій попередніх етапів приватизації, створення умов для повернення довіри громадян України до цих процесів на сучасному етапі приватизації державного та комунального майна, що розпочався з прийняттям Закону України «Про приватизацію державного і комунального майна» від 18 січня 2018 року.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Науковою спільнотою ґрунтовно досліджено поняття, зміст, ознаки, структуру й елементи адміністративно-правових відносин. Свій вклад у розвиток концепції адміністративно-правових відносин зробили такі науковці, як В.Б. Авер'янов, С.М. Алфьоров, Д.Н. Бахрах, В.В. Галунько, І.П. Голосніченко, З.Р. Кісіль, Т.О. Коломоєць, Є.В. Курінний, Ю.Д. Кучинський, О.В. Литовченко, А.В. Макаренко, С.Г. Стеценко, О.І. Харитонов, Е.О. Шевченко та інші. Проте процес вивчення адміністративно-правових відносин у сфері малої приватизації ускладнюється тим, що в Україні відсутні фундаментальні наукові дослідження із цього питання. Незважаючи на достатню актуальність цієї проблеми, монографічних досліджень щодо адміністративно-правових відносин у сфері малої приватизації в Україні не проводилось.

Мета статті є з'ясування поняття, ознак та основних елементів адміністративних відносин у сфері малої приватизації, здійснення їх характеристики, формулювання відповідного авторського поняття й розгляду особливостей правового регулювання.

Виклад основного матеріалу. Зміст, поняття й ознаки адміністративно-правових відносин науковцями досліджено досить повно. Так, В.В. Галунько та В.І. Оліфер характеризують адміністративно-правові відносини як форму соціальної взаємодії публічної адміністрації та об'єктів публічного управління, що виникає на підставі адміністративно-правих норм з метою забезпечення прав і свобод людини та громадянина, нормального функціонування громадянського суспільства й держави, учасники якої мають суб'єктивні права та несуть юридичні обов'язки [1, с. 70]. А.В. Макаренко визначає ці відносини як урегульовані нормами адміністративного права суспільні відносини, в яких їхні сторони (суб'єкти) взаємопов'язані й взаємодіють унаслідок здійснення суб'єктивних прав та обов'язків, установлених

і гарантованих відповідними адміністративно-правовими нормами [13]. С.Г. Стеценко визначає адміністративно-правові відносини як результат впливу адміністративно-правових норм на поведінку суб'єктів адміністративного права, внаслідок якого між ними виникають правові зв'язки [22, с. 80]. На думку С.М. Алфьорова, С.В. Ващенко, М.М. Долгополової, адміністративно-правові відносини – це різновид юридичних відносин, які виникають на основі адміністративно-правових норм, формально закріплених у правових актах, вони виявляють себе переважно у вигляді відносин праворегулятивних і правоохоронних, мають організаційний і виконавчо-розпорядчий характер, захищені державним примусом [3]. За А.П. Ключніченком, адміністративно-правові відносини являють собою врегульовані нормами адміністративного права суспільні відносини, де їх учасники є носіями прав та обов'язків у сфері державного управління [7, с. 81]. За концепцією О.А. Харитоновна, ці відносини є врегульованими адміністративно-правовою нормою суспільними відносинами, що складаються в галузі державного управління й адміністративної охорони публічного правопорядку, один із учасників або всі учасники яких є носіями владних повноважень, а також суб'єктивних прав і юридичних обов'язків, що перебувають під охороною держави [25, с. 161]. На думку Т.О. Коломоєць, адміністративні правовідносини – це суспільні відносини, врегульовані нормами адміністративного права, суб'єкти яких наділені правами й обов'язками у сфері забезпечення органами виконавчої влади та органа місцевого самоврядування реалізації й захисту прав, свобод і законних інтересів фізичних і юридичних осіб [9]. На думку Д.М. Павлова, адміністративно-правові відносини можна визначити як форму виявлення державно-управлінських відносин, результат впливу адміністративно-правових норм на поведінку суб'єктів сфери державного управління, внаслідок чого між ними виникають сталі правові зв'язки державно-владного характеру [14, с. 22]. З.Р. Кісіль, В.В. Кісіль уважають, що адміністративно-правові відносини – це різновид юридичних відносин, які виникають на основі адміністративно-правових норм, формально закріплених у правових актах [6, с. 106]. В.Б. Авер'янов зазначає, що адміністративно-правові відносини – це врегульовані нормами адміністративного права суспільні відносини, що мають публічно-владний характер, оскільки один із їх суб'єктів обов'язково має юридично-владні повноваження щодо інших учасників цих відносин, у яких їх сторони (суб'єкти) взаємозв'язані й взаємодіють шляхом здійснення суб'єктивних прав та обов'язків, установлених і гарантованих відповідними адміністративно-правовими нормами [2, с. 177–178]. На думку Д.М. Бахраха, адміністративно-правові відносини – це врегульовані нормами адміністративного права суспільні відносини, що складаються у сфері діяльності виконавчої влади [4]. О.М. Якуба під адміністративними відносинами пропонує розуміти суспільні відносини, що регулюються адміністративно-правовими нормами, в яких одна зі сторін наділена правом вимагати від іншої сторони в процесі виконавчої та розпорядчої діяльності дотримання поведінки, вказаної в адміністративно-правовій нормі, а також це відношення охороняється державою [27, с. 33]. І.П. Голосніченко формулює таке визначення адміністративно-правових відносин: система прав та обов'язків органів державної виконавчої влади, посадових осіб і службовців, громадян та інших суб'єктів [5].

Відповідно до наведених визначень, науковці визначають певне коло ознак адміністративно-правових відносин. Так, О.В. Литовченко наголошує, що всі адміністративно-правові відносини мають такі ознаки: а) вони є різновидом правовідносин, а отже, їм притаманні всі основні властивості останнім; б) мають державно-владну природу, яка проявляється у двох аспектах: по-перше, у тому, що як мінімум одна зі сторін є суб'єктом державно-владної діяльності; по-друге, пов'язані з реалізацією владних повноважень; в) їм властивий управлінський характер; г) можуть виникати з ініціативи лише однієї сторони й без згоди на це іншої; в) як правило, сторони перебувають у нерівному правовому становищі [12, с. 75]. Е.О. Шев-

ченко виділяє такі ознаки адміністративно-правових відносин: 1) виникнення у сфері публічного управління; 2) однією зі сторін обов'язково є орган влади; 3) урегульовані адміністративно-правовими нормами; 4) їх учасники є носіями прав та обов'язків у сфері державного управління; 5) мають державно-публічний характер; 6) є стосунками влади-підпорядкування й визначаються юридичною нерівністю сторін; 7) можуть виникнути за ініціативою будь-якого суб'єкта адміністративного права, згода іншої сторони не є обов'язковою; 8) порушення стороною своїх обов'язків зумовлює її відповідальність перед державою в особі її компетентних органів; 9) для органів управління їхні права є водночас й обов'язками; 10) за порушення застосовуються, як правило, заходи адміністративного примусу; 11) спори між сторонами мають особливий правовий режим забезпечення законності (адміністративний і судовий) [26, с. 1118]. Наведені поняття й ознаки адміністративно-правових відносин дають змогу визначити їх особливості у сфері малої приватизації.

З урахуванням визначення поняття «приватизація» та критеріїв малої приватизації, що визначаються Законом України «Про приватизацію державного і комунального майна» від 18 січня 2018 року, ми вважаємо, що поняття «мала приватизація» має відображати такі його основні ознаки: 1) за змістом це суспільні відносини; 2) суб'єктами цих відносин є суб'єкти приватизації, визначені в ст. 6 Закону України «Про приватизацію державного і комунального майна»; 3) об'єктами відносин є об'єкти малої приватизації (ст. 5); 4) переліки об'єктів малої приватизації державної власності, що підлягають приватизації, затверджуються Фондом державного майна України чи ухвалюється місцевою радою (ст. 11); 5) способом відчуження об'єктів малої приватизації є продаж виключно на електронних аукціонах (ст. 15) [20]. Отже, ми вважаємо, що мала приватизація – це сукупність суспільних відносин, що існують у процесі взаємодії суб'єктів приватизації під час застосування заходів організаційного, технічного, інформаційного, правового характеру, пов'язаних із підготовкою, проведенням та оформленням результатів продажу на електронних аукціонах єдиних майнових комплексів державних і комунальних підприємств, їх структурних підрозділів, окремого майна, об'єктів незавершеного будівництва, об'єктів соціально-культурного призначення, пакетів акцій, інших об'єктів, вартість яких, згідно з даними фінансової звітності, за останній звітний рік не перевищує 250 мільйонів гривень, у результаті якого право власності переходить від держави чи територіальної громади до громадян і юридичних осіб. Частиною цих відносин становлять адміністративно-правові відносини.

Адміністративно-правові відносини у сфері малої приватизації, як і всі суспільні відносини, мають відповідну структуру, під якою розуміють сукупність складників і спосіб (порядок) їх взаємозв'язку між собою [23, с. 294]. Згідно із загальноприйнятим поділом, до структури правовідносин включають: 1) об'єкт; 2) суб'єкти; 3) зміст правовідносин (право й обов'язок) [24, с. 202–217]. Розглянемо склад адміністративно-правових відносин у сфері малої приватизації.

Об'єкт адміністративно-правових відносин у сфері малої приватизації відіграє роль ключового в цих відносинах. Правильне визначення об'єкта дає змогу обґрунтовано застосувати передбачені законодавством адміністративно-правові засоби регулювання відносин у сфері малої приватизації та досягти кінцевої мети цього процесу. Існують різні наукові концепції об'єкта адміністративно-правових відносин. Деякі автори вважають, що об'єктом відносин адміністративного права є дії, поведінка людей – учасників управлінських відносин [8, с. 102–103]. Інші вчені поділяють об'єкт на два види: перший – це предмети й матеріальні речі, другий – немайнові відносини (дії, поведінка людей) [15, с. 85–86]. Є.В. Курінний вважає, що об'єкт адміністративно-правових відносин не може перебувати в динаміці, навпаки, він знаходиться в статичному стані, навколо нього відбуваються дії або події, що стосуються

конкретних суб'єктів. Є.В. Курінний наполягає на тому, що об'єкт відносин адміністративного права – це частина загальних (публічних) потреб та інтересів, що реалізуються за допомогою норм адміністративного права [10]. Ми вважаємо, що об'єкт адміністративно-правових відносин у сфері малої приватизації має подвійну природу: це й сукупність публічних потреб та інтересів, які реалізуються нормами адміністративного права у сфері малої приватизації, й об'єкти матеріального світу, визначені в ч. 2 ст. 5 Закону України «Про приватизацію державного та комунального майна». На наш погляд, перелік сукупних публічних потреб та інтересів визначений законодавцем у ч. 1 ст. 2 Закону України «Про приватизацію державного та комунального майна», а саме прискорення економічного зростання, залучення іноземних і внутрішніх інвестицій, зменшення частки державної або комунальної власності в структурі економіки України шляхом продажу об'єктів приватизації ефективному приватному власнику [20].

Наступним елементом суспільних відносин у сфері малої приватизації є їх учасники. Відповідно до ст. 6 «Про приватизацію державного та комунального майна», суб'єктами приватизації є державні органи приватизації; місцеві ради, органи приватизації територіальних громад; покупці. Єдину систему державних органів приватизації становлять Фонд державного майна України, його регіональні відділення та представництва в районах і містах, органи приватизації в Автономній Республіці Крим. Для продажу об'єктів малої приватизації державними органами приватизації утворюються аукціонні комісії (ст. 15) [16]. Також суб'єктом, наділеним владними повноваженнями у сфері малої приватизації, є Спеціальна контрольна комісія Верховної Ради України з питань приватизації [18]. Покупцями об'єктів приватизації можуть бути громадяни України, іноземні громадяни; юридичні особи, зареєстровані на території України, юридичні особи інших держав, крім осіб, визначених у ч. 2 ст. 8 Закону України «Про приватизацію державного та комунального майна». Посередниками між органами приватизації та покупцями у сфері малої приватизації є адміністратор електронної торгової системи – державне підприємство «Прозорро. Продажі», що належить до сфери управління Міністерства економічного розвитку і торгівлі, та оператор електронного майданчика – юридична особа, що має право використовувати електронний майданчик і діє відповідно до договору, укладеного з Адміністратором електронної торгової системи [17; 20]. Права й обов'язки зазначених суб'єктів, що мають публічний характер і пов'язані з реалізацією управлінських повноважень органів приватизації, утворюють зміст адміністративно-правових відносин.

Висновки з дослідження і перспективи подальших розвідок у цьому напрямі.

З урахуванням наведених визначень та ознак адміністративно-правових відносин вважаємо за можливе виокремити такі ознаки адміністративно-правових відносин у сфері малої приватизації: 1) однією зі сторін у сфері малої приватизації є органи приватизації – Фонд державного майна України, його регіональні відділення та представництва у районах і містах, органи приватизації в Автономній Республіці Крим, органи приватизації територіальних громад, які є суб'єктами державно-владної діяльності, а їхня діяльність пов'язана з реалізацією владних повноважень; 2) відносини у сфері малої приватизації мають управлінський характер, оскільки органи приватизації здійснюють управління об'єктами державної власності, щодо яких прийнято рішення про приватизацію й затверджено план приватизації; утворюють комісії з приватизації та аукціонні комісії; 3) відносини у сфері малої приватизації врегульовані адміністративно-правовими нормами, що містяться в Законах України «Про приватизацію державного і комунального майна», «Про Фонд державного майна України» й підзаконних актах; 4) мають державно-публічний характер, оскільки приватизація здійснюється відповідно до ч. 2 ст. 2 Закону України «Про приватизацію державного та комунального майна» на основі принципів державного регулювання й контролю; повного, своєчасного та достовірного інформування про об'єкти приватизації й порядок їх приватизації; відкритості та прозорості;

5) є стосунками влади-підпорядкування й визначаються юридичною нерівністю сторін, оскільки органи приватизації затверджують плани приватизації майна, що перебуває в державній власності; підтверджують факт передачі державного майна до статутного капіталу господарських товариств, утворених у процесі приватизації; забезпечують контроль у сфері організації та проведення приватизації державного майна й контроль своєчасного та повного надходження коштів від продажу об'єктів приватизації; 6) виникають за ініціативою органів приватизації без згоди покупців, оскільки саме ФДМУ й органи приватизації територіальних громад приймають рішення про приватизацію, затверджують переліки об'єктів малої приватизації; приймають рішення про припинення юридичної особи в процесі приватизації; здійснюють повернення в державну чи комунальну власність державного майна, що приватизоване з порушенням законодавства; 7) за порушення законодавства про приватизацію посадові особи органів приватизації, інших органів виконавчої влади несуть кримінальну, адміністративну, матеріальну та дисциплінарну відповідальність; посадові особи підприємств, на балансі яких перебувають об'єкти приватизації, несуть адміністративну відповідальність у вигляді штрафу; у разі несплати коштів за об'єкт приватизації згідно з договором купівлі-продажу протягом 30 днів з дня укладення договору та його нотаріального посвідчення покупець сплачує на користь органу приватизації неустойку в розмірі 5 відсотків ціни продажу об'єкта, а в разі несплати коштів згідно з договором купівлі-продажу протягом наступних 30 днів договір підлягає розірванню тощо (ст. 29); 8) у статті 30 «Особливості розгляду спорів щодо приватизації державного або комунального майна» Закону України «Про приватизацію державного та комунального майна» зазначається, що спори щодо приватизації державного або комунального майна, крім спорів, які виникають із публічно-правових відносин і зараховані до компетенції адміністративних судів, вирішуються господарським судом [20]. Отже, можна зробити висновок, що адміністративно-правові відносини у сфері малої приватизації – це відносини державного управління та державного регулювання, одним із учасників яких є орган приватизації, що реалізує свої владні повноваження в процесі підготовки, проведення й оформлення результатів приватизації об'єктів, вартість яких, згідно з даними фінансової звітності, за останній звітний рік не перевищує 250 мільйонів гривень.

Сучасний стан наукових досліджень адміністративних відносин у сфері малої приватизації свідчить про недооцінку їх потенціалу для забезпечення ефективної приватизації. Поліпшення якості адміністративно-правового регулювання відносин у сфері малої приватизації має починатися з узгодження термінологічного апарату. Тому пропонуємо доповнити статтю 1 Закону України «Про приватизацію державного та комунального майна» пунктами 30 і 31, де закріпити визначення малої приватизації та адміністративно-правових відносин у сфері малої приватизації. Зазначене сприятиме конкретизації правового регулювання адміністративних відносин у сфері малої приватизації, відокремленню їх від інших видів відносин у цій сфері й полегшить визначення підвідомчості спорів, що виникають у сфері малої приватизації. У подальших роботах буде більше уваги приділено недолікам законодавства, що регулює адміністративні відносини у сфері малої приватизації, правовому статусу учасників таких відносин і проблемам реалізації адміністративних процедур у межах приватизаційного процесу.

Список використаних джерел:

1. Адміністративне право України в сучасних умовах (виклики початку XXI століття): монографія / В.В. Галунько, В.І. Олефір, М.П. Пихтін, О.О. Онищук та ін.; за заг. ред. В.В. Галунька. Херсон: Херсонська міська друкарня, 2010. 378 с.
2. Адміністративне право України. Академічний курс: підручник: у 2 т. Київ: Юридична думка, 2004. Том 1: Загальна частина / ред. колегія: В.Б. Авер'янов (голова). 584 с.

3. Адміністративне право. Загальна частина: навч. посіб. / С.М. Алфьоров, С.В. Ващенко, М.М. Долгополова, А.П. Купін. Київ: Центр учбової літератури, 2011. 216 с.
4. Бахрах Д.Н. Административное право: учебник для вузов. Москва: ВЕК, 1999. 368 с.
5. Голосніченко І.П. Адміністративне право України (основні категорії і поняття). Київ: МАУП, 1998. 52 с.
6. Кісіль З.Р., Кісіль Р.В. Адміністративне право: навч посіб. 3-те вид. Київ: Алерта; Цул, 2011. 696 с.
7. Ключниченко А.П. Советское административное право. Часть общая: спец. курс лекций. Киев: НИ и РИО КВШ МВД СССР, 1975. 264 с.
8. Козлов Ю.М. Предмет советского административного права. Москва, 1967. С. 102–103.
9. Коломоєць Т.О. Адміністративне право України. Академічний курс: підручник. Київ: МАУП, 1998. 52 с.
10. Курінний Є.В. Предмет адміністративного права України: тенденції трансформації в умовах реформування: навч. посіб. Дніпропетровськ: Юридична академія МВС України, 2002. 92 с.
11. Кучинський Ю.Д. Адміністративні правовідносини у сфері використання військового майна: поняття, види, особливості. *Юридичний вісник*. 2017. № 2 (43). С. 77–81.
12. Литовченко О.В. Поняття та види адміністративно-правових відносин, які виникають у судовій системі. *Право.ua*. 2015. № 3. С. 73–78. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/pravo_2015_3_14 (дата звернення: 11.02.2019).
13. Макаренко А.В. Адміністративне право: навч.-метод посіб. для самост. вивч. дисц. Київ: КНЕУ, 2008. 264 с.
14. Павлов Д.М. Адміністративне право: Загальна частина: конспект лекцій. Київ: МАУП, 2007. 136 с. С. 123–128.
15. Петров Г.М. Советское административное право. Часть общая. Ленинград, 1961. С. 85–86.
16. Про затвердження Положення про діяльність аукціонної комісії для продажу об'єктів малої приватизації та Положення про діяльність аукціонної комісії для продажу об'єктів великої приватизації: Наказ Фонду державного майна України від 6 квітня 2018 року № 486. *Офіційний вісник України*. 2018. № 37. С. 677. Ст. 1339.
17. Про затвердження Порядку відбору операторів електронних майданчиків для організації проведення електронних аукціонів з продажу об'єктів малої приватизації, авторизації електронних майданчиків та визначення адміністратора електронної торгової системи: Постанова Кабінету Міністрів України від 10 травня 2018 року № 433. *Урядовий кур'єр*. 2018. № 105.
18. Про Контрольну комісію Верховної Ради України з питань приватизації: Постанова Верховної Ради України від 24 червня 1993 року № 3317-XII. *Відомості Верховної Ради України*. 1993. № 30. Ст. 333.
19. Про Концепцію роздержавлення і приватизації підприємств, землі та житлового фонду: Постанова Верховної Ради України від 31 жовтня 1991 року № 1767-XII. *Відомості Верховної Ради України*. 1991. № 53. Ст. 795.
20. Про приватизацію державного та комунального майна: Закон України від 18 січня 2018 року № 2269-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2018. № 12. С. 5. Ст. 68.
21. Розпутенко І.В. Дефіцит державного управління: ідеали і приватизація. *Статистика України*. 2013. № 3. С. 65–69. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/su_2013_3_14 (дата звернення: 11.02.2019).
22. Стеценко С.Г. Адміністративне право України: навч. посіб. Київ: Атіка, 2008. 624 с.

23. Теория государства и права / под ред. А.С. Пиголкина. Москва: Высшая школа, 1982. 374с.
24. Халфина Р.О. Общее учение о правоотношении. Москва: Юрид. Лит., 1974. 343 с.
25. Харитонов О.І. Адміністративно-правові відносини (проблеми теорії): монографія. Одеса: Юридична література, 2004. 328 с.
26. Шевченко Е.О. Визначення поняття адміністративно-правових відносин з урахуванням пріоритетного значення та ролі в них суб'єкта адміністративного права (на прикладі адміністративного суду). *Форум права*. 2011. № 1. С. 1116–1122.
27. Якуба О.М. Административная ответственность. Москва: Юрид. лит., 1972. 152 с.